

BARMA

SVOBODA MEZI PRACHEM A ZLATEM

„Dneska v Barmě spousta lidí vybírá peníze,“ utrousil s kamenou tváří řidič a přítel Naung Naung, když nás před pár lety prvně překvapila závora s nápisem „Zaplať 2 dolary za vstup na kmenové území lidu Danu“. Pak mu cukl koutek úst a oba jsme se začali řehtat. I takhle se v Barmě projevuje těžce nabytá svoboda. A je to dobře, dříve jsme totiž naráželi na úplně jiné závory.

Text: Tomáš S. Polívka, Foto: Tomáš S. Polívka



Cestovat Barmou v roce 2003 na korábách nákladáků a střeších rozhrkaných autobusů, pamatujících snad britské kolonizátory, po prašných silnicích rozbitých až neexistujících, připomínalo občas noční mýru. Ne kvůli nepohodlí, které člověk fascinovaný nádhernou zemí rád podstoupí. Spíše z důvodů nepřijemných policejních a vojenských kontrol nás, „podezřelých“ cizinců i „přespolních“ Barmánců, a zdoluhavému přepisování veškerých údajů z pasů dvojmo až trojmo do usmudlaných sešitů. Třeba pětkrát po sobě během nočního přejezdu. A pokud se cestovatel na checkpointu kontrole vyhnul, buď se z furiantství schoval a nenaklusal s psem do strážní budky, nebo zaspal schovaný mezi nákladem, hrozil vážný postih místnímu řidiči, zatímco turista byl pouze vyhoštěn. On už se o to nějaký vystrašený udavač postaral.

Do Barmy jsem se tehdy navzdory vojenské šikaně zamiloval na první pohled. Do politikou nedotčené velebnosti zlatých pagod a rozjímavě pomalého životního tempa. Do fascinující kultury, paradoxně díky embargu uchráněné před globalizací a zakonzervované do podoby téměř stejné jako před stoletím. A hlavně do pro Evropana až nepochopitelně přátelské, navzdory zjevné chudobě štedré a šťastné povaze naprosté většiny lidí, které jsem potkal. Kromě let, kdy vláda kvůli nepokojům, třeba slavné Šafránové revoluci, zakázala cizincům vstup, se do Barmy vracím většinou dvakrát ročně. V roli průvodce (dříve nebylo snadné získat podruhé barmské vízum jinak než takto) i soukromě. Pokaždé nestačím zírat, jaký skok za pouhý půlrok země, jeden z budoucích „asijských tygrů“, udělala.

Sbohem, zakázané zóny. Sbohem?

V roce 2012 se v Barmě slavilo uzákonění svobody slova, byť v praxi trošku „nedokonalé“. Šatlavy začali opouštět první političtí vězni. Postupně mizely ze silnic checkpointy. Otevíral se vstup do oblastí dříve zakázaných nebo dostupných jen na zvláštní povolení. A v listopadu 2015 jsem odlétal přesně v den vůbec prvních opravdu svobodných voleb a sledoval dlouhatánské spořádané fronty stojící před volebními místnostmi.

„Bojím se, že NLD (Národní liga pro demokracii, vedená Aun Schan Su Ťij) nevyhraje. Viděl jsi, jakou monstrózní volební kampaň pořádala vládní strana. Na nic takového opozice nemá peníze. Navíc

předtím udělala vláda spoustu populistických rozhodnutí. Lidé jsou konzervativní, bojí se novot, aby nebylo ještě hůř. Nechají se zblbnout,“ svěřil se tehdy Naung Naung. Nenechali. Když jsem v únoru 2016 znovu přistál v Yangoonu, atmosféra stále dýchala euforií, jakou pamatujeme z dob „sametových“.

Ještě nápadnější změny ukazuje svět „hmotný“. Místo píšťal plných výmolů vznikají dobré asfaltky, Yangoon a Mandalay spojuje dálnice. Nelejeme už do nádrže dodávky naftu konví naplněnou z barelu, tankujeme u normálních (jak rychle si zvykáme, co je tzv. normální!) benzínových pump. „Pojď se na něco podívat, honem!“ táhl mě před pár lety hned na letišti další barmský kamarád Maung, oči zářící úžase, k úplně novému bankomatu napojenému na mezinárodní síť. Symbolizoval pro něj mnohem víc než možnost používat jinou než barmskou platební kartu: Fakt, že svět se konečně otevírá. Pokaždé po přeletu zkoumám, jaká výšková budova pozměnila siluetu Yangoonu.

Ne vše jde tak rychle jako ekonomické otevírání se světu. Ve správě státu setrvává spousta „starých struktur“, porušování lidských práv nezmizí ze dne na den. Skeptická či ironická ke změnám králů, správců, junt i stran zůstává řada obyvatel. Vědí přece, že rýži je třeba zasít a pečovat o ni a žádnou úlevu jim nikdy nikdo neposkytl. A především, zůstává nevyřešen problém některých „menšin“, které často představují převládající obyvatelstvo celého státu sdruženého do Myanmarského svazu a po zkušenostech s násilnými represemi vojenské junty by si raději vládlí samy. Pár uzavřených oblastí zatím na mapě Barmy zůstává.

Boj o přehradu

„Tam rozhodně nechodte!“ varují nás místní před trekem v okolí soutoku řek N'Mai a Mali považovaným za začátek barmského veletoku Irrawaddy. Je říjen 2015, krátce před volbami. „Před týdnem tu došlo k bojům a v lese pořád leží mrtví. Proti vám nikdo nic nemá, ale ať se k něčemu nepřipletete,“ vysvětlují a jako „bolestné“ nám věnují několik plodů pomela. V okolí totiž opět došlo ke střetům mezi shanskou (či šanskou, viz box) osvobozeneckou armádou a vládními silami. Procházíme se alespoň v bezprostřední blízkosti soutoku, oblíbeného místa pikniků. A přemýšlíme, že i tady probíhá boj. Ekologický.

Území totiž leží na hranici s Čínou a předchozí vláda naplánovala mezinárodní projekt výstavby gigantické přehradu s elektrárnou. Přípravné práce už začaly. Přehrada by nejen pohltila celý soutok a okolní přírodu – hlavně by nevyzpytatelně změnila hydrologické poměry celé centrální Barmy, která je na zavlažování vodou z Irrawaddy naprosto závislá. „Když vyschnou rýžoviště, budeme se krmit elektrinou?“ kroutili hlavou lidé. Hned po volbách přišla zpráva, že nová, první svobodně zvolená vláda projekt zastavila. Zaplat' buddha.

Kočky už neskáčou, ale kouzlo zůstává

Svoboda znamená pro Barmu také naprosté otevření země turistům. Přihrnulo se nás požehnaně. Srovnejme. V roce 2010 tři sta tisíc, o dva roky později už milion a v roce 2014 stoupl počet zahraničních návštěvníků na tři miliony! Jak by ne. Teď, když se dá v zemi svobodně pohybovat a není problém s vízy, chceme přece vidět krásy jezera Inle s vesničkami na pilotech nad vodou, plovoucími zahradami a rybáři pádlujícími nohama. Slovtunou yangoonskou pagodu Shwedagon pokrytou pláty zlata a se souhvězdím drahokamů na špicí. Nebo úchvatnou scenérii Baganu, kde stojí čtyři a půl tisíce stúp a chrámů různých stavebních slohů na ploše 42 km². Jenže země není na takový nával návštěvníků připravena, nedostačují kapacity dopravy a hotelů.

Mnohdy vznikají dost komické situace. Kdo ještě před pár lety vyšplhal na některý z baganských chrámů kochat se západem slunce, většinou měl obzor sám pro sebe. Svobodný jako pták. Nyní se u chrámů se zpřístupněnými terasami přetlačují doslova hrozny turistů. Bagan je v obležení, na jaké by se koncem 13. století nezmohl snad ani Kublajchán, který údajně město vyplenil.

Do kláštera Mahagandayon v Amrapuře se dříve malé hloučky cestovatelů chodily dívat na tisíce buddhistických mnichů proudících v dlouhých řadách z ranní dny zespřávající se občas uvádí termín „mnišské“

**CELÝ ČLÁNEK
V TIŠTĚNÉ VERZI**

- 1 – Svoboda je i v tom moci si koupit motorku propašovanou z Číny, i když zrovna nemáme na benzín
- 2 – Silueta Baganu neztrácí kouzlo ani v obležení turistů
- 3 – Když ještě mniši na jezeře Inle trénovali trpělivost kočičí drezurou
- 4 – Děti v shanských horách jsou stejně veselé jako ty naše... I bez elektřiny a skříněk na zábavu
- 5 – Yangoonská pagoda Shwedagon patří k nejposvátnějším místům nejen théravádového buddhismu
- 6 – „Vezměte si čaj a vzpomínejte!“
- 7 – Zlato září i z pagody na ostrůvku v chudické oblasti jezera Indawgyi

